

חוברת למידה עצמית: שירי התחדשות וזמן מחזורי

לאה גולדברג · נעמי שמר · אהוד מנור · שירים · חט"ב (ז'–ט')

- מהדורה למורה: תשובות, מחוון, מערך שיעור, התאמות
- חלק א' – הבנה ומידע
- חלק ב' – פרשנות ואמצעים אומנותיים
- חלק ג' – כתיבה והערכה
- כרטיס יציאה

מהדורה למורה

שלושה יוצרים אהובים של השירה והזמר העברי, שלושה שירים ונושא אחד: הזמן שחוזר במעגל והתקווה שבאה איתו. לאה גולדברג, משוררת שאהבה את הטבע ואת היופי שבחיי היומיום; נעמי שמר, שנולדה על שפת הכנרת וכתבה שירים שהפכו לנכסי צאן ברזל; ואהוד מנור, פזמונאי שכתב מאות שירים על געגוע ותקווה. "גם השנה", "אחרי החגים" (שיר ההתחדשות של נעמי שמר) ו"בשנה הבאה" מלמדים אותנו שגם אחרי סתיו עייף – משהו חדש יכול להתחיל. נקרא אותם יחד, נשווה ביניהם, ונבדוק איך הלשון עצמה – זמן עתיד ומילות קישור – בונה תקווה.

מפתח תשובות – חלק א'

#	שאלה	תשובה / כיוון
1	אילו תופעות טבע חוזרות בשיר "גם השנה"? כתבו שלוש.	סתיו, גשם, נשירת עלים, נדידת ציפורים, ירוק חדש.
2	איך מתוארת הדמות בפתיחת שיר ההתחדשות של נעמי שמר?	עייפה ושחוקה
3	השלימו: לפי נעמי שמר, אחרי _____ הכול יתחדש.	החגים
4	כתבו שלוש תמונות יומיומיות מן השיר "בשנה הבאה".	מרפסת וספירת ציפורים, ילדים משחקים תופסת, ענבים מבשילים, משקאות צוננים.
5	מצאו ארבעה פעלים בזמן עתיד בשירים.	למשל: יבוא, ירד, יתחדש, נשב, נספור, יבשילו.

מפתח תשובות – חלק ב'

#	שאלה	תשובה / כיוון
6	מה תפקיד החזרה על "גם השנה" בפתיחת כל בית?	קצב רגוע וקבוע, המחקה את מחזוריות העונות ומשדר ביטחון.
7	הסבירו את הניגוד בשיר של נעמי שמר.	עייפות וכובד העבר בבתים מול תקווה להתחדשות בפזמון.
8	"האדמה תשתה את מי הגשם" – איזה אמצעי זה?	האנשה
9	כיצד תורמים התיאורים החושיים בשיר של אהוד מנור לאווירה?	ענבים אדומים, צוננים, רוחות רעננות – מעוררים טעם, מגע וראייה ויוצרים שלווה ורעננות.
10	מה המשותף לשלושת השירים ביחס לזמן?	זמן מחזורי שמביא נחמה ותקווה להתחלה חדשה.

מפתח תשובות – חלק ג׳

#	שאלה	תשובה / כיוון
11	כתבו "גם השנה שלי" לפי ההנחיות (8–12 שורות).	תשובה אישית – לפי המחוון.
12	איזה שיר אהבתם יותר? נמקו בעזרת פרט מן השיר.	תשובה אישית מנומקת.

סולם שאלות לדיון – כיווני תשובה

שאלה	כיוון תשובה
אילו תופעות טבע מופיעות בשיר "גם השנה"? מנו ארבע.	בוא הסתיו, ירידת הגשם, נשירת עלים צהובים, נדידת הציפורים, האדמה שותה ומתכסה ירוק.
איזה ביטוי פותח כל בית בשיר של לאה גולדברג?	"גם השנה".
איך מתוארת הדמות בבית הראשון של "אחרי החגים"?	עייפה מכדי לחשוב ומלהרגיש; נכנסת למכונית, מביטה במראה, הולכת ברחוב – שחוקה ומנותקת.
מה יתחדש אחרי החגים לפי שיר ההתחדשות של נעמי שמר?	האוויר, העפר, המטר והאש; ימי החול ישובו; וגם האנשים יתחדשו.
אילו תמונות יומיומיות מופיעות בשיר "בשנה הבאה"?	ישיבה על המרפסת וספירת ציפורים נודדות, ילדים בחופשה משחקים תופסת, ענבים מבשילים, משקאות צוננים לשולחן, רוחות שנושאות עיתונים ישנים וענן.
מה תפקיד מילת הקישור "גם" ב"גם השנה"?	היא מבטאת הוספה והמשכיות: השנה יקרה מה שקרה בכל שנה. היא יוצרת קביעות, ביטחון ונחמה – הטבע ימשיך בחוקיו.
באיזה זמן דקדוקי כתובים רוב הפעלים בשלושת השירים, ומה זה תורם?	זמן עתיד (יבוא, ירד, יתחדש, נשב, נספור, יבשילו). העתיד מבטא ציפייה, משאלה ואופטימיות – השינוי לטובה עוד לא קרה, אבל הוא בטוח או מקווה.
הסבירו את הניגוד בשיר של נעמי שמר ואת תפקיד הפזמון.	בבתים – עייפות וכובד העבר ("כל מה שקרה – קרה"); בפזמון – הבטחה להתחדשות אחרי החגים. הפזמון החוזר הוא עוגן של תקווה מול העייפות.
מדוע בחר אהוד מנור דווקא בתמונות פשוטות ויומיומיות?	כדי לומר שהטוב שאנו מקווים לו איננו דבר גדול ונדיר אלא שקט, משפחה, טבע וזמן פנוי – חיים רגילים ושלווים. כך המשאלה קרובה ואנושית.
מה המשותף ליחס לזמן בשלושת השירים?	הזמן נתפס כמעגל: עונות, חגים ושנים חוזרים. המעגל איננו מייאש אלא מבטיח התחלה חדשה – אחרי סוף בא שוב התחלה.

שאלה	כיוון תשובה
איזה מן השירים מדבר אליכם יותר, ולמה? נמקו בעזרת פרט מן השיר.	תשובה אישית מנומקת עם פרט מן השיר (ציטוט קצר או תיאור).
האם לדעתכם התחדשות תלויה בזמן (חגים, שנה חדשה) או בהחלטה של האדם? נמקו.	תשובה אישית: אפשר לטעון שמועדים נותנים הזדמנות ומסגרת, אבל השינוי עצמו דורש החלטה, כוחות ותמיכה; תשובה טובה מתייחסת לשירים.

מחוון למשימת הכתיבה (100)

קריטריון	נק'	תיאור
קשר לנושא ההתחדשות	25	הטקסט עוסק בהתחלה חדשה ובזמן.
זמן עתיד וחזרה	25	פעלים בעתיד וחזרה מכוונת (אנפורה או פזמון).
מילות קישור	20	שתי מילות קישור לפחות, בשימוש נכון.
לשון ותמונה חושית	30	לשון עשירה, תיאור חושי אחד לפחות, מקוריות.
סה"כ	100	

מערך שיעור – 45 דקות

דקות	שלב	מה עושים
5	פתיחה – בשנה הבאה אני…	כל תלמיד/ה משלימים את המשפט בכתב; כמה שיתופים מרצון.
10	גולדברג – "גם השנה"	קריאה במקראה הכיתתית; מסמנים את תופעות הטבע ואת האנפורה; שאלה: מה התפקיד של "גם"?
10	שמר – שיר ההתחדשות	קריאה/האזנה; טבלת ניגוד: הבתים מול הפזמון; ארבעת היסודות.
8	מנור – "בשנה הבאה"	מאתרים פעלים בעתיד ותמונות חושיות; דיון: למה דווקא תמונות פשוטות?
9	השוואה ולשון	בקבוצות: ממלאים טבלת השוואה (מסר, זמן הפעלים, אווירה, אמצעי, סמל השנה החדשה) + מסמנים מילות קישור.
3	כרטיס יציאה	שורה אחת מאחד השירים שמתחברת אליי – ולמה.

מפת התאמות

מסלול	מה מותאם
חט"ב רגיל	החוברת במלואה

מסלול	מה מותאם
חנ"מ	לקרוא בקול את השאלות, לאפשר מענה בעל־פה או בבחירה מ־3 אפשרויות, בלי הגבלת זמן, רמז אחרי שתי טעויות
עולים	לצרף את טבלת המילים מעמוד היצירה באתר, משפטים קצרים, מילון בלחיצה באתר
יסודי / תיכון	לשונית "יסודי" או "תיכון" בעמוד היצירה באתר

לוודא

- שם השיר של נעמי שמר: "אחרי החגים" (ייתכן שבמקראה הכיתתית הוא מופיע תחת הכותרת "התחדשות") – לוודא
- שהשיר "גם השנה" הוא אכן של לאה גולדברג ואת נוסחו המדויק (מספר בתים וטורים) – לוודא מול המקראה
- הציטוטים הקצרים: "כמו בכל שנה", "והלב יתמלא מחדש", "עייף מכדי לחשוב", "כל מה שקרה – קרה", "אחרי החגים הכל יתחדש", "האוויר, העפר, המטר והאש", "בשנה הבאה נשב על המרפסת", "עוד תראה כמה טוב יהיה"
- שנות חיים: לאה גולדברג 1911–1970, נעמי שמר 1930–2004, אהוד מנור 1941–2005
- פרטי שיר ההתחדשות של נעמי שמר: הסתיו היורד על הדרך, הרוח והעלים היבשים, ימי החול שישובו

חוברת התלמיד: שירי התחדשות וזמן מחזורי

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

שלושה יוצרים אהובים של השירה והזמר העברי, שלושה שירים ונושא אחד: הזמן שחוזר במעגל והתקווה שבאה איתו. לאה גולדברג, משוררת שאהבה את הטבע ואת היופי שבחיי היומיום; נעמי שמר, שנולדה על שפת הכנרת וכתבה שירים שהפכו לנכסי צאן ברזל; ואהוד מנור, פזמונאי שכתב מאות שירים על געגוע ותקווה. "גם השנה", "אחרי החגים" (שיר ההתחדשות של נעמי שמר) ו"בשנה הבאה" מלמדים אותנו שגם אחרי סתיו עייף – משהו חדש יכול להתחיל. נקרא אותם יחד, נשווה ביניהם, ונבדוק איך הלשון עצמה – זמן עתיד ומילות קישור – בונה תקווה.

לפני הקריאה

השלימו בשקט את המשפט: "בשנה הבאה אני...". אחר כך חשבו: האם המשפט שלכם מלא תקווה, דאגה או שניהם?

קוראים את היצירה במקראה הכיתתית

קראו את היצירה במקראה, ואז ענו על השאלות בחוברת.

הר הסיפור שלי

שלב	מה קורה? (כתבו במילים שלכם)
פתיחה	
התפתחות	
תפנית	
התפתחות שנייה	
סיום	

כרטיס דמות

דמות	ראשית/משנית	עגולה/שטוחה	דינמית/סטטית	תכונה + הוכחה
הדוברת בשיר "גם השנה" (גולדברג)				

דמות	ראשית/משנית	עגולה/שטוחה	דינמית/סטטית	תכונה + הוכחה
הדמות העייפה בשיר "אחרי החגים" (שמר)				
הדובר בשיר "בשנה הבאה" (מנור)				

חלק א' – הבנה ומידע

1. אילו תופעות טבע חוזרות בשיר "גם השנה"? כתבו שלוש.

2. איך מתוארת הדמות בפתיחת שיר ההתחדשות של נעמי שמר?

א) עייפה ושחוקה ב) שמחה ורוקדת ג) כועסת

3. השלימו: לפי נעמי שמר, אחרי _____ הכול יתחדש.

4. כתבו שלוש תמונות יומיומיות מן השיר "בשנה הבאה".

5. מצאו ארבעה פעלים בזמן עתיד בשירים.

חלק ב' – פרשנות ואמצעים אומנותיים

6. מה תפקיד החזרה על "גם השנה" בפתיחת כל בית?

7. הסבירו את הניגוד בשיר של נעמי שמר.

8. "האדמה תשתה את מי הגשם" – איזה אמצעי זה?

א) האנשה ב) דימוי ג) ניגוד

9. כיצד תורמים התיאורים החושיים בשיר של אהוד מנור לאווירה?

10. מה המשותף לשלושת השירים ביחס לזמן?

חלק ג' – כתיבה והערכה

11. כתבו "גם השנה שלי" לפי ההנחיות (8–12 שורות).

12. איזה שיר אהבתם יותר? נמקו בעזרת פרט מן השיר.

🖊️ משימת כתיבה

כתבו שיר קצר או פסקה בשם "גם השנה שלי" (8–12 שורות) על התחלה חדשה בחייכם. השתמשו בזמן עתיד, בחזרה על ביטוי בפתיחת שורות, ובשתי מילות קישור לפחות (גם, כמו, אבל, כי, ולכן).

✂️

📰 כרטיס יציאה

1. שורה אחת מהשירים שמתחברת אליי:
2. מילת קישור אחת ומה תפקידה בשיר:
3. התחלה חדשה שאני מאחל/ת לעצמי: